

O poezie necunoscută a lui Eminescu sau o pastişă a unui autor
anonim ?

”Idilă modernă”

1. Introducere. Răsfoind colecția pe anul 1887 a revistei *”Amicul Familiei”*, atenția mi-a fost atrasă de o poezie a unui autor anonim, purtând titlul *”Idilă modernă”*¹.

Operele lirice publicate în această revistă poartă semnătura autorilor. Numai aceasta face excepție. De ce oare ? Nu cumva creatorul poeziei și-a dorit anonimatul cu orice preț, temător de imperfecțiunea operei sale, ori poate numele acestuia era indezirabil sau editorul a publicat poezia fără a avea asentimentul lui, ori chiar a forțat nota, publicând un *”bruillon”*, o variantă poetică nefinisată ?

O sumedenie de întrebări fără răspuns, deocamdată.

Iată textul acestei enigmatice poezii:

---

¹ *”Amicul Familiei”*, nr. 2, an XI, din 25 ianuarie 1887, p. 33. *”Amicul Familiei”* apare bilunar, la Gherla, (1 aug. 1878 - 1 aug. 1879), apoi la Cluj (1 sept. 1879 - 1 nov. 1890). Red. resp., propr. și editor Nicolaie Fekete-Negruțiu. Revista publică poezii, proză, drame istorice, biografii, traduceri și știri din țară. Cf. Hangiu Ion: *Dicționarul presei literare românești : (1790-2000.)*. București : Editura Institutului Cultural Român, 2004.

*”Ca năluca peste apă
Trece luntrea 'ncetișor,
Iar în luntre 'n fericire
Se 'ntâlnește dor cu dor.*

*Luna sfântă se ridică
După zid de mânăstiri,
Nori albaștri reflectează
Mii de mii de străluciri.*

*Pulbere cade din stele,
Armonia a descins
Pre pământ, căci cerul pare
De odată ca deschis.*

*Si-așa dulce suflă vântul
Prin copacii de pre mal,
Si-așa dulce e viața
Legănată din val în val.*

*Te iubesc! murmură dânsul,
Și-i vorbește înfocat
Despre dorul ce-l muncește
Și de-amorul său curat.*

*Iar copila-așa ascultă
A lui vorbe de amor,
Cât nu-i poate sta 'npotrivă
Și . . . adorme . . . 'ncetișor.”*

"Idilă modernă", ("Amicul Familiei", nr. 2, an XI, din 25
ianuarie 1887, p. 33)

2. Mijloace de analiză suis generis. Din dorința de a elucida subiectul paternității acestei poezii, am purces la efectuarea unei analize mai amănunțite a versurilor, cercetare desfășurată pe trei direcții:

a) *studiu corelațional*. Prin această metodă am realizat o *evaluare cantitativă a similarității* acestui eșantion poetic cu textul unor creații lirice eminesciene, obținând în final un *marker de analogie*, care să ne permită compararea acestor poezii. Este o analiză care presupune existența unui *izomorfism* al eșantioanelor excerptate (aceeași limbă, același domeniu literar, aproximativ aceeași lungime de text), considerate ca alcătuind o *mulțime omogenă de lexeme*;

b) *studiu lexical și stilistic* al poeziei cu autor necunoscut, comparativ cu opera poetică eminesciană.

c) *studiu istorico - literar*, care să pună în evidență contextul concret al tipăririi acestei poezii și eventualele conexiuni între membrii redacției sau colaboratorilor revistei "Amicul Familiei" și Mihai Eminescu.

3. Câteva operațiuni premergătoare. Pentru început, am transcris textul original al poeziei "Idilă modernă" în sistemul ortografic actual, folosind o regulă de corespondență constantă: suprimarea literei **u** final, substituirea literei **y** cu litera **i** (în cuvântul Idylă), înlocuirea bigramei 'a cu litera **a**, precum și actualizarea lexicală a unor arhaisme, precum **preste** (înlocuit cu **peste**), 'er înlocuit cu **iar** etc.

Al doilea pas a constat în alegerea unei poezii etalon din opera eminesciană, în cazul de față ”*Lacul*”, și identificarea *ideilor, temelor, clișeele poetice* (”*toposul*”sau *inventarul de modele*), pe care le-am considerat ca fiind *descriptori topologici*, știind că aceștia conferă o amprentă personală operelor analizate.

Apoi, am extras din fiecare strofă a poeziilor studiate (”*Idilă modernă*” și ”*Lacul*”) un grup semnificativ de **cuvinte** sau **sintagme cheie**.

De exemplu, pentru poezia ”*Idilă modernă*” am selectat: *nălucă, apă, luntre, fericire, se-ntâlnește dor cu dor* (strofa 1); *luna sfântă, zid de mănăstiri, nori albaștri, mii de mii de străluciri* (strofa 2); *pulbere, stele, armonie, pământ, cer* (strofa 3); *dulce suflă vântul, copacii de pre mal, dulce e viața, legănată din val în val* (strofa 4); *Te iubesc! murmură dânsul, vorbește înfocat, dorul ce-l muncește, de-amorul său curat* (strofa 5), *copila-așa ascultă, a lui vorbe de amor, cât nu-i poate sta 'npoatră, adorme. 'ncetișor* (strofa 6).

Dintre acestea, cele mai multe sunt *substantive* (*lună, zid, mănăstiri, nori, pulbere, stele, armonie, pământ, cer, vântul, copacii, mal, viață, val, dorul, amorul, copila, vorbe, amor*)²; așadar, un vocabular relativ banal (suficient pentru a sugera tabloul clasic al unei iubiri adolescente: *copilă, noapte, lună, cer, stele, apă, lac, maluri, copaci, luntre, vânt*).

Sentimentul predominant este al iubirii (*amor, dor*) dar și acela al armoniei perfecte a naturii cu starea sufletească a celor doi,

---

² 14 substantive la forma de singular, dintre care cuvintele *luntre, dor, amor, mii, val* se repetă de două ori, și 5 substantive la plural. Dintre adverbe, avem doar o singură repetiție: *încetișor*

culminând cu liniștea ce-o cuprinde pe copilă, vrăjită de vorbele înfocate ale iubitului ei.

Aceste **cuvinte** sau **sintagme cheie** nefiind semnificative în mod special, ne vom apleca atenția asupra unor **sintagme lirice** cu **rezonanță poetică evidentă (figuri de stil)**: (*luna sfântă, nori albaștri, amor curat, pulbere de stele, se-ntâlnește dor cu dor, luna sfântă se ridică, pulberea cade din stele, cerul pare că-i deschis, dulce suflă vântul, ca năluca peste ape, dorul ce-l muncește, copila ascultă a lui vorbe de amor*).

Subliniem în mod special expresia "*se-ntâlnește dor cu dor*", sintagmă pe care o găsim și în manuscrisele lui Eminescu consemnând culegeri de poezii populare³:

*"La umbrar de liliac,
Dragostele ce mai fac ?
Se sărută până zac...
Iar în vale la isvor*

Se-ntâlnește dor cu dor,

Se sărută până mor." (mss 2261, 284, 285-variantă)

Această frumoasă compunere lirică, de sorginte populară, a fost culeasă de Eminescu, probabil în timpul peregrinărilor sale de tinerețe prin Ardeal sau a provenit din notițele folclorice ale colegilor și amicilor săi din zona Blajului: Șt. Cacovean, frații Gorun, I. Onea,

---

³ Publicată în: "*Literatură populară. Culegeri și prelucrări. Ediție îngrijită și prefață de I.D. Bălan*" [București], Edit. Tineretului, 1956, 280[–284] p. (Colecția Miorița). Vezi o variantă a acestei sintagme în Ovidiu Papadima, "*Poezia populară a înstrăinării și a dorului*". București, 1963, p. 323–345 („*Limbă și literatură*", vol. VII) (Extras). Se reproduce poezia populară *La fântână sub răzor, Se-ntâlnește dor cu dor*, culeasă de M.E. Cf. Mihai Eminescu, OPERE VI, p. 161.

Orga, G. Dragoș, Domșa sau Mărculeț, care obișnuiau să culeagă creații populare.

În continuare, am suprapus matricea **termenilor-tezaur** din poezia ”*Idilă modernă*” (cu autor necunoscut) peste matricea similară, rezultată din poezia ”*Lacul*”⁴, pentru a stabili numărul de ”suprapuneri” (”*matching*”).

4. Prime constatări . Prima coincidență indiscutabilă rezultă din existența aceleiași specii literare, comune ambelor creații - *idila*.

Astfel, poezia eminesciană ”*Lacul*” este considerată o *idilă* propriu-zisă. După cum se știe, *idila* este o specie a liricii erotice, în care autorul prezintă momente existențiale, trăiri spirituale, cum ar fi iubirea, plasându-le într-un cadru natural, feeric.

Am identificat apoi un total de 7 *coincidențe lexicale evidente* (*lac, apă, maluri, luntre, lună, farmec, vânt*) și un număr de 4 *coincidențe lexicale estompate*: *copaci/codri; nori albaștri/ lac albastru; vântu... lin foșnească/ dulce suflă vântu*, deci 11 elemente comune.

5. Asemănări și diferențe. Din punctul de vedere al scenariului liric, există însă o deosebire esențială.

În poezia ”*Lacul*”, în ciuda speranței arzătoare a îndrăgostitului de a se întâlni cu ființa iubită, aceasta rămâne doar o dorință nerealizată: de aici rezultă aerul trist, pesimist al acestei poezii (”*Dar nu vine.....Singuratec/În zadar suspin și sufăr*”).

---

⁴ Publicată în ”*Convorbiri Literare*” la 1 septembrie 1876.

În schimb, în poezia tipărită în revista "Amicul Familiei" scenariul este unul optimist: cei doi se întâlnesc, fata ascultă vorbele de amor, nu se poate opune și, în final..... aceasta adoarme: " Iar copila-așa ascultă/ A lui vorbe de amor,/Cât nu-i poate sta 'npoatră/ Și . . . adorme . . . 'ncetișor."

Din acest punct de vedere, poezia "Idilă modernă" are mai degrabă elemente comune (*similitudini de scenariu*) cu tabloul reprodus de Eminescu în *Scrisoarea IV*

(am subliniat descriptorii lexicali):

"Iar în umbra de la maluri se desface-acum la larg
Luntrea cu-ale ei vintrele spânzurate de catarg
Și încet înaintează în lovire de lopeți,
Legănând atâta farmec și atâtea frumuseți...
Luna... luna iese-ntreagă, se înalță-așa bălaie
Și din țărm în țărm durează o cărare de văpaie,
Ce pe-o repede-nmire de mici unde o așterne
Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne;
Și cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămurește,
Cu-atât valurile apei, cu-atât țărmul parcă crește,
Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape
Dimpreună cu al lunei disc, stăpânitor de ape.

Iară tei cu umbra lată și cu flori până-n pământ
Înspre apa-ntunecată lin se scutură de vânt;
Peste capul blond al fetei zboară florile ș-o plouă...
Ea se prinde de grumazu-i cu mânuțele-amândouă

Și pe spate-și lasă capul: - Mă uimești dacă nu mântui...

*Ah, ce fioros de **dulce** de pe buza ta cuvântu-i!"*

Considerăm că prezența unui titlu cu voalată tentă ironică/moralizatoare: "*Idilă modernă*", este menit, în opinia noastră, să pună această poezie în contrast cu idila eminesciană "*Lacul*", publicată cu peste 10 ani înainte, aluziile tematice fiind evidente.

b. *Analiza lexicală și stilistică.* Mai întâi, câteva precizări privind statistica lexicului eminescian⁵. Cercetătorii au stabilit că Eminescu a folosit exclusiv în opera poetică un număr de aproximativ 5000 de **cuvinte diferite**.

Conform acestor analize statistice, primele 22 de cuvinte cu **sens plin** (fără să includem prepoziții și conjuncții) utilizate de Eminescu în opera sa lirică sunt, în ordine, următoarele: *a vedea, ochi, lume, a putea, a zice, viață, umbră, tot, toată, dulce, a părea, a trece, a veni, lună, mână, a face, noapte, alb, mare, negru, suflet, vis*.

În poezia "*Idilă modernă*" întâlnim următoarele 5 cuvinte din lista de mai sus: (*viață, dulce, a părea, a trece și lună*). Aceasta înseamnă că textul cu autor anonim utilizează aproximativ un sfert dintre cele mai frecvente cuvinte din vocabularul de poet al lui Eminescu.

Vom analiza în continuare câteva expresii poetice semnificative, prezente în poezia nesemnată: 1. "**năluca peste apă**" ("*Idilă*

---

⁵ T. Vianu, "*Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*", Editura Academiei, București, 1968 ; Luiza Seche, "*Lexicul artistic eminescian în lumină statistică*", Editura Academiei, București, 1974; „*Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor antume*" (vol. I și II), Editura „Axa”, Botoșani, 2002, coordonator Dumitru Irimia; „*Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume*" (vol. I, II, III și IV), Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2006, coordonator Dumitru Irimia; Viorica S. Constantinescu, „*Dicționarul de cultură poetică. Eminescu*”, Editura „Universitas XXI”, Iași, 2010.

modernă"; la Eminescu întâlnim sintagma " *Alături, neivit pe strună,/ precum **năluca** legănată după duh/ din dorul **peste ape***" (Scrisoarea I), " *străvezii năluci*" (Gemenii); 2. " **trece luntrea ncețișor**" ("Idilă modernă"; la Eminescu " *într-o **luntre** – lemn de cedru – ce **trecea ușor pe valuri***" (Memento Mori), " *mergi, tu, **luntre-a** vieții mele, pe-a visării lucii **valuri***" (Memento Mori), " *iar pescarul **trece-n luntre/ și în ape vecinic cată***" (În fereastra despre mare); 3. " **luna sfântă se ridică**" ("Idilă modernă"; la Eminescu avem " *luna pe cer trece așa sfântă și clară*" (Sara pe deal); 4. " **pulbere cade din stele**" ("Idilă modernă"; la Eminescu întâlnim " *pulbere de diamante cade fină ca o bură*" (Scrisoarea III) sau " *pulberea* (care) se joacă în imperiul unei raze" (Scrisoarea I), ori " *....încărcată de o **pulbere argintoasă***" (Scrisoarea IV).

După cum se observă, imaginile și expresiile poetice sunt comune ambelor creații, trădând anumite stereotipii caracteristice imaginației și limbajului poetic eminescian.

c. Studiu istorico- literar

Presupunând că poezia ar putea fi o creație eminesciană (lipsa semnăturii nu este un argument absolut; nici articolele din " *Timpul*" nu poartă semnătura sa), cum se explică prezența acestuia în revista tipărită la Cluj ?

Ce legătură ar putea fi între Eminescu și oamenii de cultură din această parte a țării ?

În vremea tinereții, Eminescu a călătorit spre Blaj, unde i-a cunoscut, printre alții, pe frații Bran, studenți la *Seminarul greco-*

catolic din Gherla. În acest oraș s-a tipărit pentru prima oară *"Amicul Familiei"*⁶, editată de Nicolae Fekete-Negruțiu, revistă care, alături de o sora mai mică a acesteia, *"Cărțile săteanului român"*⁷, avându-l ca redactor pe Ion Pop-Reteganul, au contribuit la cunoașterea poetului Eminescu și la răspândirea operei sale în spațiul transilvan.

Printre colaboratorii acestor publicații se aflau condee din partea Sălajului, remarcându-se îndeosebi clericul Antoniu Băliban, cel care a realizat o primă *"schiță biografică"* a lui Eminescu, publicată în *"Amicul Familiei"* (nr.12/1890)⁸.

O altă conexiune între Eminescu și revista *"Amicul Familiei"* ar fi putut-o realiza doi dintre cei mai buni prieteni ai lui Eminescu, și anume Scipione Ioniță Bădescu (1847 – 1904), respectiv Miron Pompiliu.

Scipione Ioniță Bădescu⁹, originar din părțile Sălajului, student la București (cunoscându-l pe Eminescu la cercul *"Orientul"*, condus de Gr. Grădăraș -1869) și Iași (unde a fost coleg cu Miron Pompiliu, un alt ardelean), membru al Societății *"Junimea"*, colaborator la revista *"Convorbiri Literare"*. Cu Eminescu chiar a fost coleg de redacție, mai întâi la *"Curierul de Iassi"* („*Curierul publicațiilor oficiale a Curții apelande din Iași*”), dar și la *"Timpul"*.

Scipione Ioniță Bădescu a colaborat asiduu la ziare precum *"Albina"*, *"Albina Carpaților"* (Sibiu), *"Amicul Familiei"* (Gherla,

---

⁶ „*Amicul Familiei*” a publicat în luna noiembrie 1881 creația lui Eminescu, o adaptare a poeziei „*Mănușa*” de Schiller. Mai târziu, poetul C. Morariu publică și el în „*Amicul familiei*” an. X, nr. 1, 1-13 ianuarie 1886, p. 8-9 o traducere a aceleiași poezii a lui Schiller.

⁷ Încă din anul 1876, revista aceasta a reprodus după „*Familia*” poezia „*Ce-ți doresc eu ție*”.

⁸ Mircea Popa, „*Eminescu în Sălaj*”, în „*Caiete Silvane*”, februarie, 2012.

⁹ N. Iosub, „*Scipione Ioniță Bădescu, prietenul lui Eminescu*”, în „*Luceafărul*”, 5 oct. 2014.

Cluj), „*Concordia*”, „*Federațiunea*” (Budapesta), la „*Foaia Societății pentru Literatură și Cultura Română în Bucovina*” și la „*Gasul*” (București). A fondat gazetele „*Curierul Botoșanilor*” și „*Curierul român*” (la Botoșani).

În ultima perioadă din viața lui Eminescu, I.S. Bădescu l-a întâlnit frecvent pe poet, aflat în cursul anilor 1887-1888 la Botoșani, atrăgând prin presă atenția asupra situației acestuia, contribuind la acțiunile umanitare vizând îmbunătățirea stării de sănătate a lui Eminescu¹⁰.

Miron Pompiliu, prieten devotat al lui Eminescu¹¹, a debutat ca și acesta în paginile revistei „*Familia*”, au locuit împreună, o bună perioadă de timp, la Iași, și a avut ca și bunul său prieten un sfârșit tragic.

La finele primei săptămâni a lunii aprilie 1887, înainte de externarea lui Eminescu din bolnița de la Mănăstirea Neamț, Miron Pompiliu, împreună cu I. Creangă, se duc să-l salute pe Eminescu, pe peronul gării din Pașcani, insistând ca acesta să vină să locuiască la Iași. În zadar, acesta se hotărăște să stea la Botoșani.

Prezența lui Eminescu în stare de reclusiune la ospiciul de la M-reă Neamț, din prima decadă a lunii noiembrie 1886 până în primăvara anului 1887, ar justifica oarecum reticenta redacției revistei de a preciza numele autorului.

Eminescu însă dorea să publice în reviste literare. De aceea, la 1 februarie 1887 solicita cu insistență lui Socec și Teclu să îi trimită de

---

¹⁰ În „*Curierul Român*” au apărut o serie de liste de subscripție.

¹¹ Ionel Novac, „*Miron Pompiliu, prietenul bihorean al lui Mihai Eminescu*”, în revista „*Luceafărul*”, 1 mai 2014.

la București revista ”*Convorbiri Literare*”. Mai adăugăm că, încă din ianuarie 1887, Eminescu începuse să scrie versuri, unele fiind trimise chiar pe adresa revistei ”*Convorbiri Literare*”. De ce nu am putea presupune că poezia ”*Idilă modernă*”, apărută în a doua decadă a lunii ianuarie 1887 în paginile revistei ”*Amicul Familiei*” face parte din această categorie de creații inedite ?

Sintagma ”**Luna sfântă se ridică/după zid de mănăstiri**” este încă un indiciu care ar putea să conducă la localizarea M-rii Neamț ca loc unde a fost creată această poezie.

6. Concluzii

Din enumerarea argumentelor precizate mai sus se desprind două ipoteze:

Ca primă ipoteză putem să considerăm poezia de mai sus ca fiind o *pastișă*¹², imitând stilul liric eminescian, având autor anonim.

Totuși, publicația ”*Amicul Familiei*” era o revistă serioasă, după cum îi spune și numele, un ”*ziar beletristic și enciclopedic literar*”, iar nu o revistă cu caracter umoristic. Aici au fost publicate romane, nuvele și poezii originale dar și traduceri din literatura universală.

În al doilea rând, redacția ziarului ”*Amicul Familiei*” nutrea un adevărat cult pentru Eminescu, urmărea îndeaproape viața și opera acestuia, și nu credem că își putea permite să bagatelizeze opera poetului, aflat chiar în acel moment (începutul anului 1887) într-un azil.

---

¹² Conform definiției de dicționar, **pastișa** este o ”creație artistică, în special literară, în care se imită tematica, stilul și maniera unui autor (cu renume)”.

Putem să punem în continuare următoarea întrebare: Ce l-ar fi putut determina pe Eminescu să publice în luna ianuarie 1887 în revista *"Amicul Familiei"* și nu în *"Convorbiri Literare"* ? În primul rând, această revistă a fost fondată de N. Fekete-Negruțiu, ajutat de Gr. Silași, după modelul revistei lui Iosif Vulcan, *"Familia"*, conceptul fiind preluat și de revista *"Transilvania"*, dar mai ales de *"Cărțile săteanului român"*, a aceluiași N. Fekete-Negruțiu, care își propuneau să facă cunoscute în Transilvania operele unor autori consacrați, cum ar fi Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu.

Cofondatorul *"Amicului Familiei"*, Gr. Silași, fusese coleg la Viena cu Eminescu, alături de o bună parte dintre colaboratorii revistei: A. P. Alexi, Aurel Mureșianu, ș.a.

În paginile acestei reviste apăreau nume consacrate, precum acela al lui V. Alecsandri ¹³ (*"Legenda sfințirii bisericii de la Curtea de Argeș"*, în *"Amicul Familiei"*, nr.4, an XI, din 15 febr.1887, p.51-54.), Petre Dulfu, Ioan Pop - Reteganul, B. P. Hașdeu, S. Fl. Marian ș.a.

Un amănunt important: ca și revista *"Familia"*, această revistă a fost *"una dintre primele publicații românești care plătea drepturi de autor"*¹⁴, încât nu este de mirare ca, în același an 1887, Eminescu să fie ajutat material, prin publicarea unei poezii inedite, chiar mai puțin realizate din punct de vedere artistic, ca un semn de solidaritate cu soarta tristă a poetului.

---

¹³ De altfel, încă în primul număr al revistei *"Amicul Familiei"*, din 13 august 1878, numele poetului V. Alecsandri este prezent cu *"Cântecul gîntei latine"*.

¹⁴ Ecaterina Țarălungă, *"Dicționar de literatură română"*, 2007, p. 13

Analizând scrisul poezilor care au publicat opere lirice în *"Amicul Familiei"*, în perioada 1880-1887 (C. Morariu, G. Simu, Paulina C.Z. Rovinaru, Traian H. Pop, V. Budescu etc) observăm că poezia acestora este complet diferită de stilul lui Eminescu. De altfel, eminescianismul, ca model poetic, începe să se manifeste cu precădere abia după moartea acestuia, epigonii săi fiind ușor de recunoscut.

În plus, *"Idilă modernă"* se aseamănă, în mod formal, cu poeziile scrise de Eminescu după anul 1883: *"La Steaua..."*, *"Kamadeva"*, *"Stelele-n cer"*, *"De ce nu-mi vii"*. Versuri scurte, fără amploarea și profunzimea poeziilor anterioare: *"Orice noroc/ Și-întinde-aripile/ Gonit de clipele/ Stării pe loc"*. (*"Stelele-n cer"*).

Ambele ipoteze evocate mai sus (poezie cu paternitate eminesciană sau imitație poetică, având autor anonim) rămân deschise discuției specialiștilor, existând suficiente argumente și într-un sens și în altul.

Dan Toma Dulciu

22.07.2016